

OR-ZSE ÉVKÖNYV

Kiadja
az Országos Rabbiképző–Zsidó Egyetem

Szerkeszti
Schőner Alfréd

2004-2007

Budapest, 2008

KÖTETÜNK MEGJELENÉSÉT A MAZSÓK, AZ ALAPÍTVÁNY A ZSIDÓ EGYETEMÉRT ÉS AZ ORZSE ANYAGI TÁMOGATÁSA, VALAMINT AZ MTA-ORZSE ZSIDÓ KULTÚRATUDOMÁNYI KUTATÓ-CSOPORT SEGÍTSÉGE TETTE LEHETŐVÉ.

A SZERKESZTŐK KÜLÖN KÖSZÖNETET MONDANAK OLÁH JÁNOSNAK AZ ÉVKÖNYV MŰSZAKI SZERKESZTÉSI MUNKÁLATAIBAN NYÚJTOTT SEGÍTSÉGÉÉRT.

© Országos Rabbiképző–Zsidó Egyetem, Budapest, 2008.

Babits Antal, Beer Iván, Borsányi-Schmidt Ferenc, Deutsch Gábor, Domán István, Frigyesi Judit, Fröhlich Róbert, Gábor György, Glick Shmuel, Halmos Sándor, Hidvégi Máté, Kármán György, Kárpáti Judit, Kiss Endre, Kozma György, Lichtmann Tamás, Markovits Zsolt, Oláh János, Popper Péter, Radnóti Zoltán, Rathmann János, Róbert Péter, Róna Tamás, Schöner Alfréd Joel, Schöner Júlia, Slomovits Eliezer, Sommer László, Spitzer Shlomo, Staller Tamás, Szécsi József, Szita Szabolcs, Totha Péter Joel, Ungárné Komoly Judit, Verő Tamás, Zima András

Szerkeszti: Schöner Alfréd

Segédszerkesztő: Gleszer Norbert

Lektorok: Borsányi-Schmidt Ferenc, Klamár Sára, Oláh János és Zima András

Belső kép:

„Az Izraelita Rabbi-Seminarium épülete Budapesten.

Klősz fényképe után.”

(Vasárnapi Újság, 1877. október 7. szám)

Kiadja: Országos Rabbiképző–Zsidó Egyetem

www.or-zse.hu

Felelős kiadó: Schöner Alfréd

Nyomdai kivitelezés: Gabbiano Print Kft.

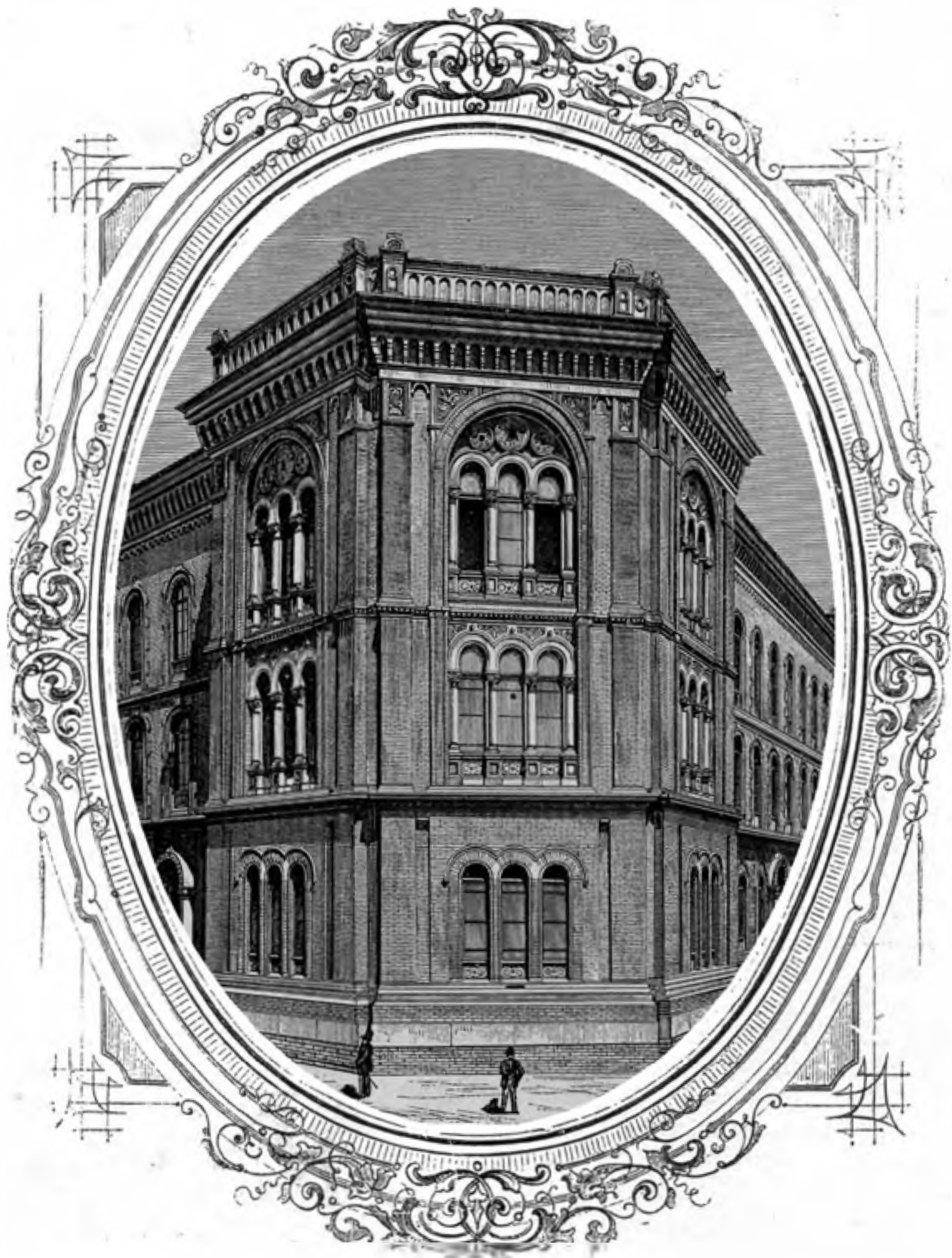
ISSN 1785-0150

HU ISSN 1785-0150

*...az Országos Rabbiképző–Zsidó Egyetem oktatói
egy-egy dolgozattal* tisztelegnek a 130 éves
alma mater alapításának évfordulójára...*

---

* A héber és jiddis szavak átírása-, a nevek, fogalmak, idézetek írása a szerzők- illetve a felhasznált források felfogását, szóhasználatát tükrözik, a szerkesztés során ezek egységesítésére a szerkesztők nem törekedtek.

Tartalomjegyzék

BABITS ANTAL: BLAU LAJOS AZ ÍRÁS TÖRTÉNÉSZE.....	17
BEER IVÁN: MAGYARORSZÁG A TÖRÖK HÓDOLTSÁG, ÉS A RÁKÓCZI SZABADSÁGHARC UTÁN	35
BORSÁNYI-SCHMIDT FERENC: DEBRECENBŐL AZ ÚJHÉBER KÖLTÉSZET PARNASSZUSÁRA.....	51
DEUTSCH GÁBOR: KÉT FŐRABBI A DOB UTCÁBÓL.....	63
DOMÁN ISTVÁN: MEGNYERHETTÉK (VOLNA) A VILÁGOT.....	73
FRIGYESI JUDIT: TÖRTÉNELMI, VAGY ANTROPOLÓGIAI MEGKÖZELÍTÉS?	101
FRÖHLICH RÓBERT: A SOKNEMZETISÉGŰ MONARCHIA KATONASÁGÁNAK ZSIDÓ SZEGMENSEI.....	129
GÁBOR GYÖRGY: KOHN, A FESTŐ.....	139
HALMOS SÁNDOR: ELFELEJTETT DEBRECENI RABBIK	167
HIDVÉGI MÁTÉ: AKIK ELŐRE LÁTTÁK A HOLOKAUSZTOT.....	191
KÁRMÁN GYÖRGY: AZ EURÓPAI FELVILÁGOSODÁS ÉS A MAGYAR NÉPZENE HATÁSA A ZSIDÓ LITURGIKUS ZENÉRE.....	207
KARPATI, JUDITH: “KOLOT MAYIM RABBIM - SOUNDS OF MANY WATERS...”	225
KISS ENDRE: KAFKAESZK.....	247
KOZMA GYÖRGY: PÁRHUZAMOS TÖRTÉNETEK.....	271
LICHTMANN TAMÁS: DER HEIMATLOSE MONARCHIST.	301
MARKOVITS ZSOLT: FRENKEL JENŐ SZEGEDI FŐRABBI.....	321
OLÁH JÁNOS: A TALMUD KÍVÁNALMAI A GYERMEKEK TANÍTÓITÓL ÉS TANÁCSAI A TANÍTÁSRÓL, NEVELÉSRŐL.....	333
POPPER PÉTER: MITŐL VAGY ZSIDÓ?.....	341
RADNÓTI ZOLTÁN: ZSOLTÁRKOMMENTÁROK A TÖRTÉNELEM TÜKRÉBEN.	359
RATHMANN JÁNOS: SOLOMON MAIMON ÉS A BERLINI HÁSZKÁLÁ.....	373
RÓBERT PÉTER: BERNSTEIN BÉLA, A TÖRTÉNETÍRÓ	391
RÓNA TAMÁS: KECSKEMÉT ZSINAGOGÁI ÉS HÍVEI.....	397
SCHÖNER JÚLIA: A HÉBER NYELV TANÍTÁSÁNAK KÖRVONALAI A RABBIKÉPZŐBEN.....	405
SLOMOVITS, ELIEZER: MAGYAR NYELVŰ ZSIDÓK SZEREPE EREC ÉPÍTÉSÉBEN ÉS FEJLESZTÉSÉBEN	423
SOMMER LÁSZLÓ: ZSIDÓ ÉPÍTETT KÖRNYEZETÜNK RÉSZEI: A TEMETŐK	441
STALLER TAMÁS: KELL-E NEKÜNK GOLDZIHHER-SZEMINÁRIUM?.....	459
SZÉCSI JÓZSEF: LOGOSZ-KÉPZETEK AZ ÓKORI ZSIDÓ GONDOLKODÁSBAN	473

Tartalomjegyzék

SZITA SZABOLCS: EGY ZSIDÓ CSALÁD MAGYARORSZÁGON A 20. SZÁZADBAN	487
TOTHA PÉTER JOEL: A MAGYAR ZSINAGÓGA CÍMŰ HOMILETIKAI FOLYÓIRAT REPERTÓRIUMA ELKÉSZÍTÉSÉNEK HÁTTERE ÉS FONTOSSÁGA	539
UNGÁRNÉ KOMOLY JUDIT: A ZSIDÓ PASZTORÁLIS PSZICHOLÓGIA TÁRGYA	555
VERŐ TAMÁS: ZARÁNDOKHELLYÉ VÁLT ZSIDÓ SÍREMLÉKEK ÉS A KÖRÜLÖTTÜK KIALAKULT SZOKÁSOK.....	571
ZIMA ANDRÁS: ZSIDÓ TÖRTÉNELEMSZEMLELET, KOLLEKTÍV TUDAT, KULTURÁLIS EMLÉKEZET A 19-20. SZÁZAD FORDULÓJÁN, MAGYARORSZÁGON	585
SZERZŐK	609

HÉBER NYELVŰ TANULMÁNYOK

GLICK, SHMUEL: A „PEDAGÓGIUM”-TÓL A ZSIDÓ EGYETEMIG MAGYARORSZÁGON 1990 – 2003 KÖZÖTT.....	3
SCHÖNER ALFRÉD JOEL: A 17. SZÁZADBÓL SZÁRMAZÓ ÚN. KAUFMANN MEGILLA ILLUSZTRÁCIÓI.....	27
SPITZER, SHLOMO: TÓRATUDÓSOK ÉS TÓRATANULÁS A KÖZÉPKORI MAGYARORSZÁGON.....	33

Content

BABITS, ANTAL: LUDWIG BLAU, THE HISTORIAN OF THE SCRIPT. HEBREW SCRIPT ARTS AND JEWISH FINE ARTS	17
BEER, IVÁN: HUNGARY AFTER THE TURKISH OCCUPATION AND THE RÁKÓCZI'S WAR OF LIBERATION. THE RESETTLING OF THE COUNTRY - SPECIAL FOCUS ON THE HUNGARIAN JEWISH PAST..	35
BORSÁNYI-SCHMIDT, FERENC: FROM DEBRECEN TO THE PARNASS OF THE MODERN HEBREW POETRY – Z'VI YA'IR, HIS LIFE AND WORK	51
DEUTSCH, GÁBOR: TWO CHIEF RABBIS FROM DOB STREET	63
DOMÁN, ISTVÁN: THEY (COULD) HAVE WON THE WORLD.....	73
FRIGYESI, JUDIT: HISTORICAL AND ANTHROPOLOGICAL APPROACH: THE QUESTION OF THE TRADITIONAL JEWISH NUSACH OF PRAYERS	101
FRÖHLICH, RÓBERT: THE JEWISH SEGMENTS OF THE TROOPS OF THE MULTIETHNICAL MONARCHY	129
GÁBOR, GYÖRGY: KOHN, THE PAINTER – HUNGARIAN RHAPSODY	139
HALMOS, SÁNDOR: FORGOTTEN RABBIS OF DEBRECEN - 1840-1945 ..	167
HIDVÉGI, MÁTÉ: THOSE, WHO HAD FORESEEN THE HOLOCAUST	191
KÁRMÁN, GYÖRGY: THE INFLUENCE OF THE EUROPEAN ENLIGHTENMENT AND THE HUNGARIAN FOLK MUSIC ON JEWISH LITURGICAL MUSIC.....	207
KARPATI, JUDITH: “KOLOT MAYIM RABBIM - SOUNDS OF MANY WATERS...”	225
KISS, ENDRE: KAFKAESQUE – AN EXPRESSION CONQUERS THE WORLD OF THE EXISTING SOCIALISM OR FRANZ KAFKA'S PUBLIC LAW SUIT AGAINST JOSEF ST	247
KOZMA, GYÖRGY: PARALLEL STORIES – HUNGARIAN, JEWISH AND WORLD HISTORY: THE 130 YEARS OF THE RABBINICAL SEMINARY	271
LICHTMANN, TAMÁS: A MONARCHIST WITHOUT A HOMELAND. JOSEPH ROTH'S ILLUSIONS AND DISILLUSIONS.	301
MARKOVITS, ZSOLT: JENŐ FRENKEL, THE CHIEF RABBI OF SZEGED ...	321
OLÁH, JÁNOS: THE REQUIREMENTS OF THE TALMUD FROM THE TEACHERS OF CHILDREN AND ITS ADVICE ON TEACHING, EDUCATION.....	333
POPPER, PÉTER: WHAT MAKES YOU JEWISH? IF NOT JEWISH, WHY AT THE JEWISH UNIVERSITY?	341
RADNÓTI, ZOLTÁN: COMMENTARIES TO THE PSALMS IN A HISTORICAL REFLECTION. THE SCHOOLS OF RASHI AND MENDELSSOHN	359

Content

RATHMANN, JÁNOS: SALOMON MAIMON AND THE HASKALA IN BERLIN	373
RÓBERT, PÉTER: BÉLA BERNSTEIN, THE HISTORIAN	391
RÓNA, TAMÁS: THE SYNAGOGUES AND THEIR COMMUNITY MEMBERS IN KECSKEMÉT.....	397
SCHÖNER, JÚLIA: THE MAIN CHARACTERISTIC FEATURES OF THE HEBREW TEACHING IN THE RABBINICAL SEMINARY	405
SLOMOVITS, ELIEZER: THE ROLE OF THE HUNGARIAN SPEAKING JEWS IN BUILDING AND DEVELOPING THE MODERN STATE OF ISRAEL...	423
SOMMER, LÁSZLÓ: THE PARTS OF OUR CONSTUCTED JEWISH ENVIRONMENT: THE CEMETERIES.....	441
STALLER, TAMÁS: DO WE NEED A GOLDZIHHER SEMINARY?.....	459
SZÉCSI, JÓZSEF: THE LOGOS-IDEAS IN THE ANTIQUE JEWISH MIND.....	473
SZITA, SZABOLCS: A JEWISH FAMILY IN THE 20TH CENTURY HUNGARY. VILMOS LANGFELDER, RAOUL WALLENBERG'S ASSOCIATE.....	487
TOTHA, PÉTER JOEL: THE BACKGROUND AND THE IMPORTANCE OF THE REPERTORY OF THE HOMILETICAL REVIEW, CALLED „THE HUNGARIAN SYNAGOGUE”	539
UNGÁRNÉ KOMOLY, JUDIT: THE SUBJECT OF THE JEWISH PASTORAL PSYCHOLOGY.....	555
VERŐ, TAMÁS: JEWISH GRAVES AS SITES OF PILGRIMAGE AND THE CUSTOMS DEVELOPED AROUND THEM	571
ZIMA, ANDRÁS: JEWISH HISTORICAL APPROACH, COLLECTIVE CONSCIOUSNESS, CULTURAL MEMORY AT THE TURN OF THE 19TH – 20TH CENTURIES, IN HUNGARY	585
THE LIST OF THE AUTHORS	609

CONTENT OF ARTICLES IN HEBREW

GLICK, SHMUEL: FROM THE „PEDAGOGIUM” TO THE UNIVERSITY OF JEWISH STUDIES HUNGARY 1990-2003	3
SCHÖNER, ALFRÉD JOEL: THE ILLUSTRATIONS OF THE SO-CALLED KAUFMANN MEGILLA FROM THE 17TH CENTURY.....	27
SPITZER, SHLOMO: THE WISE MEN OF THE TORAH AND TORAH LEARNING IN THE MEDIEVAL HUNGARY.....	33

תוכן העניינים

- אנטל בביטש: לאיוש בלאו, ההיסטוריון של הכתב.
17.....ת. יהודית - אמנות הכתב העברית - אמנות יהודית.....17
- איבן באר: הונגריה לאחר הכיבוש התורכי ומלחמת
העצמאות של ראקוצי. גידול דמוגראפי במדינה עם דגש
מיוחד לעבר ההונגרי יהודי.....35
- פרנץ בורשני - שמידט: מדברצן לפסגת השירה העברית
המודרנית: צבי יאיר - דרך ומפעל חיים.....51
- גאבור דויטש: שני רבנים מרחוב דוב.....63
- אשיטואן דומאן: הם יכלו לזכות בתהילת עולם.....73
- יהודית פריג'שי: גישה היסטורית או אנתרופולוגית:
שאלת נוסחי תפילה מסורתיים.....101
- רוברט פרייליך: יהודים בצבא של המונרכיה הרב-
לאומית.....129
- ג'ורג' גאבור: כהן הצייר- רפסודיה הונגרית.....139
- שאנדור האלמוש: רבנים נשכחים מדברצן 1840-1945...167
- מאטה הידבגי: אשר ראו מראש את השואה.....191
- ג'ורג' קרמן: השפעת תנועת ההשכלה האירופית ושל
מוסיקת העם ההונגרית על הליטורגיה היהודית.....207
- יהודית קרפטי: "קולות מים רבים..." - הממד הרבעי של
המרחב היהודי הדתי.....225
- אנדרה קיש: קפקאיזם . ביטוי אשר כבש את עולמו
הקיים של הסוציאליזם - או משפטו הפומבי של פרנץ
קפקא נגד יוסיף סטאלין.....247

תוכן העניינים

- ג'ורג' קחמה: סיפורים מקבילים - היסטוריה הונגרית
יהודית ובין לאומית: 130 השנים של בית המדרש
לרבנים.....271
- טמאש ליכטמן : מונרכיסט ללא מולדת. אשליותיו
ואכזבותיו של יוסף רוט.....301
- ז'ולט מרקוביץ' : ינו פרנקל , רב הראשי של סגד.....321
- יאנוש אולה: דרישות התלמוד ממורי הילדים ועצות
התלמוד על דרך לימוד וחינוך.....333
- פטר פופר: ממה אתה יהודי ? אם אינך יהודי, מדוע
אתה לומד באוניברסיטה יהודית ?.....341
- זולטן רדנוטי : פרשנויות לתהילים בראי ההיסטוריה .
אסכולות של רש"י ושל מנדלסון.....359
- יאנוש ראטמן: מימון שלמה וההשכלה של ברלין.....373
- פטר רוברט: ההיסטוריון בלה ברנשטיין.....391
- טמאש רונה: בתי הכנסת וחברי הקהילה היהודית של
קצ'קמט.....397
- יוליה שינר: דרכי הלמידה של השפה העברית בבית
המדרש לרבנים.....405
- אליעזר שלומוביץ: תפקידם של יהודים ממוצא הונגרי
בבנייתה ובפיתוחה של הארץ.....423
- לאסלו זומר: בתי הקברות: חלק אינטגרלי של
סביבתנו היהודית הבנויה.....441
- טמאש שטאלר: האם אנו זקוקים לבית
מדרש – גולדזיהר ?.....459

תוכן העניינים

יח'ף סצ'י: דמויי – לוגוס בחשיבה היהודית העתיקה.....473

סבולצ' סיטה : משפחה יהודית אחת בהונגריה במאה
ה-20. וילמוש לאנגפלדר, עמיתו של ראול ולנברג.....487

פטר יואל טוטה : רקע הכנתה וחשיבותה של רשימת
המקורות של הירחון התיאולוגי "בית כנסת הונגרי".....539

יהודית קומוי אונגר: לימוד הנושא של פסיכולוגיה
יהודית דתית.....555

טמאש ורו: קברי צדיקים אשר הפכו למוקדי עלייה לרגל
והמנהגים שנוצרו סביבם.....571

אנדראש זימה: ראייה היסטורית יהודית, מדעות
קולקטיבית וזיכרונות תרבות בסוף המאה ה-19
ובתחילת המאה ה-20 בהונגריה.....585

תוכן עניינים לפרק בעברית

שמואל גליק: מה"פדגוגיום" עד ה"אוניברסיטה היהודית"
בהונגריה בין 1990 ל-2003.....3

יואל אלפרד שינר: איורי "מגילת קאופמן" מהמאה ה-הי"ז
.....27

שלמה שפיצר: תלמידי חכמים ולימודי תורה בהונגריה
של ימי הביניים.....33